

چکیده:

مقدمه: هر ساله بودجه قابل توجهی از جانب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جهت تهیه منابع الکترونیکی اختصاص می یابد و گرایش کنندگان جهت استفاده از این منابع رو به فزونی است، اما شیوه های نگهداری و حفاظت از منابع الکترونیکی مساله ای است که حتی کشورهای پیشرفته در این مورد به یک راهکار سودمند دست نیافته اند. این پژوهش به بررسی وضعیت نگهداری و حفاظت منابع الکترونیکی در کتابخانه های مرکزی دانشگاه های دولتی شهر تهران می پردازد.

روش پژوهش: این پژوهش به روش توصیفی- پیمایشی انجام شده است. جامعه پژوهش منابع الکترونیکی کتابخانه های مرکزی دانشگاه های دولتی شهر تهران تشکیل می داد. محیط پژوهش ۱۴ کتابخانه های مرکزی دانشگاه های دولتی شهر تهران بود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود که در اختیار مسولان بخش منابع الکترونیکی کتابخانه های مرکزی دانشگاه های دولتی شهر تهران قرار گرفت. جهت تجزیه تحلیل اطلاعات از نرم افزار SPSS استفاده شد.

یافته ها: منابع الکترونیکی دسترس پذیر در کتابخانه های مورد مطالعه شامل منابع اینترنتی، شبکه های اطلاع رسانی داخلی، پایگاه های اطلاعاتی پیوسته، پایگاه های اطلاعاتی دیسک نوری، لوح فشرده مجلات الکترونیکی، لوح های فشرده آموزشی، لوح های فشرده text book و فلاپی ها بود. ۷۸/۶۰ درصد کتابخانه ها دارای مخزن جداگانه ای مجهز به قفسه و کمد مخصوص بودند و در ۳۵/۷ درصد کتابخانه ها کنترل دما، رطوبت و گرد و خاک انجام می شود. در ۲۱/۴ درصد کتابخانه ها تجهیز موتورخانه به درهای نسوز و در ۳۵/۷ درصد کتابخانه ها شناسایی و تعویض پوشش روی سیم های کهنه و فرسوده انجام می شود. ۶۴/۳ درصد کتابخانه ها آتش خاموش کن های خودکار نصب کرده اند. با اینکه ۵۰ درصد کتابخانه ها نشست آب در سقف را گزارش دادند، تنها کتابخانه مرکزی دانشگاه شاهد دستگاه های رطوبت یاب در کتابخانه نصب کرده اند. اینها از جمله اقداماتی اند که جهت نگهداری منابع الکترونیکی در کتابخانه ها انجام می شود.

در مورد حفاظت از منابع الکترونیکی، از ۷ راهبرد مورد پژوهش، راهبرد حفاظت از فناوری پراستفاده ترین راهبرد و راهبرد کپی سازی کم استفاده ترین راهبرد می باشد. کتابخانه های مرکزی دانشگاه های علامه طباطبایی، الزهرا و خواجه نصیر از هر ۷ راهبرد استفاده می کنند و دانشگاه صنعتی شریف با ۴۲/۹ درصد کمترین میزان راهبردها استفاده می کند. راهبرد حفاظت از فناوری، راهبرد روز آمدسازی و راهبرد چاپ بر رسانه های آنالوگ برای منابع اینترنتی، راهبرد کپی سازی برای منابع اینترنتی و شبکه های اطلاع رسانی داخلی، راهبرد مهاجرت و شبیه سازی برای پایگاه های اطلاعاتی پیوسته، راهبرد باستان شناسی داده ها برای لوح های فشرده آموزشی دارای بیشترین کاربرد هستند. به طور میانگین برای ۸۲/۸ درصد منابع، راهبرد حفاظت از فناوری (پراستفاده ترین راهبرد) استفاده می شود. به طور میانگین برای ۵۸/۶ درصد منابع، از راهبرد چاپ بر رسانه های آنالوگ (کم استفاده ترین راهبرد) استفاده می شود.

کتابخانه ها مهمترین عامل بلا استفاده شدن منابع الکترونیکی را تغییرات سخت افزاری اعلام کرده اند. ۵۷/۲ درصد کتابخانه ها آرشيو فعال برای استفاده کنندگان در نظر گرفته اند. مسولان بخش منابع الکترونیکی در حد اسم با برنامه های آرشيو سازی منابع الکترونیکی آشنایی دارند. ۵۷/۲ درصد کتابخانه ها اجازه آرشيو کردن منابع الکترونیکی را دارند و ۶۴/۳ درصد کتابخانه ها اجازه دسترسی دائمی به منابعی که حق اشتراک برای آنها پرداخت کرده اند، دارند.